

Bilag A

Gennemgang af retspraksis

Der er pr. 30. oktober 2019 afsagt domme i ni sager vedrørende spørgsmålet om anerkendelse af en veterans psykiske sygdom som en erhvervssygdom.

I alle sagerne havde Ankestyrelsen afvist at anerkende veteranens psykiske sygdom efter arbejdsskadeloven og efter særloven. Den nærmere begrundelse herfor fremgår under gennemgangen af de enkelte domme nedenfor.

Gennemgangen af dommene viser, at Ankestyrelsens bevisvurdering i sagerne er understøttet af gældende retspraksis. De domme, der på nuværende tidspunkt er afsagt, er alle byretsdomme.

Ankestyrelsen er blevet frifundet i otte af retssagerne og i en sag dømt til at anerkende veteranens PTSD efter særloven.

Dommene gennemgås i den tidsmæssige rækkefølge, som de er afsagt. De enkelte domme er vedlagt som bilag AA.

Verserende retssager

Der verserer 20 retssager¹ om spørgsmålet om anerkendelse af veteranens PTSD som erhvervssygdom efter arbejdsskadeloven eller efter særloven.

Alle sagerne er anlagt ved byretterne. En af sagerne er efterfølgende henvist af byretten til behandling i Vestre Landsret, og en af sagerne er ankesagen vedrørende dom afsagt af Retten i Hillerød den 14. november 2017 (nr. 5), som behandles i Østre Landsret.

Status på de verserende sager er følgende:

- 11 sager afventer svar fra Retslægerådet
- Fire sager afventer hovedforhandling eller berømmelse af hovedforhandlingen
- En sag afventer dom, som afsiges 8. december 2019
- Fire sager afventer andre forhold²

1. Dom afsagt af Retten på Frederiksberg den 1. marts 2016 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Bosnien i 1998-1999.

Ankestyrelsen blev stævnet på baggrund af vores afgørelse af 6. januar 2012, hvor vi vurderede, at diagnosen PTSD ikke kunne stilles, da hverken belastningskriteriet eller tidskriteriet var opfyldt. Vi behandlede herefter spørgsmålet om anerkendelse af uspecificeret belastningsreaktion som en erhvervssygdom uden for Erhvervssygdomsfortegnelsen.

Diagnosen uspecificeret belastningsreaktion var blevet stillet i en speciallægeerklæring fra december 2010. I april 2011 ændrede den samme speciallæge diagnose til PTSD på baggrund af de samme oplysninger om hændelser under udsendelsen.

¹ Antal verserende retssager pr. 30. oktober 2019

² Behandling af anmodning om fri proces, afventer svarskrift fra Ankestyrelsen eller ny afgørelse fra Ankestyrelsen mv.

Det fremgik af den psykiatriske speciallægeerklæring fra 2011, at det var sandsynligt, at belastningerne under udsendelsen havde medvirket til veteranens psykiske tilstand, om end *”det er vanskeligt med sikkerhed at adskille indflydelsen fra de militære oplevelser og indflydelsen fra det hårde kriminelle miljø og fængselsopholdene i relation til de psykiske symptomer”* (Dom nr. 1, s. 3).

Veteranen havde i 2003 selv til psykologjournal oplyst, at han ikke oplevede noget traumatisk under sin udsendelse, selvom han så forskellige ting, som berørte ham.

Ankestyrelsens lægekonsulent havde vurderet, at der ikke var lægefagligt grundlag for at ændre diagnosen, når der blev taget udgangspunkt i de refererede oplysninger i de to udtalelser. Dette sammenholdt med sagens øvrige oplysninger om belastningerne og veteranens egne oplysninger gjorde, at Ankestyrelsen vurderede, at der ikke var grundlag for at stille diagnosen PTSD.

Til brug for retssagen blev sagen forelagt Retslægerådet, som udtalte, at veteranen ikke med sikkerhed opfyldte de diagnostiske krav til PTSD, idet det muligt udløsende traume ikke var klart defineret, ligesom det heller ikke kunne afgøres, hvordan symptomerne tidsmæssigt var relateret til traumet.

Retslægerådet vurderede også, at det var muligt, at veteranen fik en psykisk belastningsreaktion som følge af hændelserne i Bosnien, men at andre forhold, herunder hans kriminalitet, relation til kriminelle miljøer og hans fængselsophold ligeledes kunne have en betydning. Retslægerådet kunne ikke afgøre, hvilke af disse forhold, der var hovedårsagen til veteranens psykiske tilstand.

Dommens præmisser

Retten vurderede i forhold til spørgsmålet om anerkendelse efter Erhvervssygdomsfortegnelsen, at

”Trods de ganske særlige forhold der er forbundet med en udsendelse til et krigsområde, finder retten, at sagsøger ikke har bevist, at han har været udsat for en sådan konkret eller flere sådanne konkrete exceptionelle svære belastninger af katastrofekarakter under udsendelsen i Bosnien, at det lægelige kriterium A for diagnosen PTSD er opfyldt.”

”Retten finder endvidere, at diagnosekrav C, vedrørende undgåelse af alt der minder om traumet, ikke er opfyldt. Retten har herved lagt vægt på tiltaltes egen forklaring om, at han gennemføre røverierne til trods for, at han op til og under udførelsen af røverierne oplevede et adrenalinkick og et behov for at fastholde sin militære disciplin, i en grad som mindede han om de teknikker, han benyttede under udsendelsen i Bosnien.”

Endelig fandt retten det heller ikke bevist, at der var indtrådt symptomer inden for seks måneder.

I forhold til spørgsmålet om forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget udtalte retten følgende:

”Retten finder, at sagsøger ikke har løftet bevisbyrden for, at de beskrevne psykiske mén udelukkende eller i overvejende grad er forårsaget af hans arbejde under udsendelsen til Bosnien. Retten har herved særlig lagt vægt på Retslægerådets vurdering, de lægelige erklæringer og tiltaltes forklaring om de

episoder, som er foregået i perioden mellem hjemvendelsen fra Bosnien og frem til de psykologiske vurderinger om belastningsreaktion."

Vores bemærkninger til dommen

Retten fandt ikke grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse og dermed heller ikke vores bevisvurdering.

Dommen viser, at både Retslægerådet og retten i deres vurdering også inddrager andre mulige årsager til udviklingen af den psykiske sygdom ved vurderingen af eventuel forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget.

Retten lægger ligesom Ankestyrelsen veteranens tidligste oplysninger til grund i forhold til, hvordan han oplevede belastningerne under udsendelsen.

Retten tilsidesætter ikke vores vurdering af, at konklusioner i speciallægeerklæringer kan tilsidesættes på baggrund af en vurdering fra en lægekonsulent, som ikke har undersøgt veteranen.

2. Dom afsagt af Retten i Aalborg den 2. maj 2016 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til eks-Jugoslavien (Kroatien) i 1993-1994 og igen i 1995.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 6. december 2005 afvist, at diagnosen PTSD kunne stilles, da belastningskriteriet ikke var opfyldt. Vi hjemviste sagen til forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget og bad udvalget tage stilling til, om der var grundlag for at anerkende en anden psykisk sygdom end PTSD som følge af arbejdets særlige art. Erhvervssygdomsudvalget indstillede til afvisning, da udvalget fandt, at der ikke var dokumentation for tidsmæssig sammenhæng.

Den 20. oktober 2008 traf vi afgørelse om afslag på anerkendelse af uspecifik belastningsreaktion og bipolar affektiv sindslidelse uden for Erhvervssygdomsfortegnelsen. Vi fremhævede i afgørelsen, at vi lagde vægt på de oplysninger, som er fremkommet først i tid, herunder veteranens egne tidligste oplysninger om, hvordan han havde det efter hjemkomsten. Den 9. juli 2015 traf vi afgørelse om afslag på anerkendelse af posttraumatiske hjernesyndrom og bipolar affektiv sindslidelse som erhvervssygdom.

Til brug for retssagen blev sagen forelagt Retslægerådet, som blandt andet udtalte, at veteranen ikke opfyldte kriterierne for PTSD eller anden belastningsreaktion, da han ved lægelig undersøgelse i 1998 ikke gav udtryk for at være eller tidligere at have været generet af de symptomer, der kræves for at stille diagnosen, ligesom sådanne symptomer heller ikke var til stede ved undersøgelsen. De psykiske symptomer stammer fra bipolar affektiv sindslidelse og posttraumatisk hjernesyndrom.

Retslægerådet udtalte også, at kravet om specifikke symptomer på PTSD inden for seks måneder efter de traumatiske oplevelser ikke skulle opfattes fuldstændig rigoristisk, men når der ved lægelig undersøgelse i 1998, op mod tre år efter den seneste traumatiske oplevelse, ikke beskrives tilstedeværelse af karakteristiske symptomer, var det rådets opfattelse, at tidsgrænsen klart var overskredet, således at de diagnostiske kriterier ikke var opfyldt.

Afsluttende udtalte Retslægerrådet, at der i rådets lægefaglige vurderinger indgår såvel veteranens egne oplysninger som de foreliggende lægelige fund. Retslægerrådet fastholdt herefter, at det ikke fandtes dokumenteret, at der hos veteranen blev konstateret tilstedeværelse af symptomer forenelige med tilstedeværelse af PTSD inden for varighedskriteriet på seks måneder efter de beskrevne belastende oplevelser under hans udstationeringer i eks-Jugoslavien som konstabel i det danske forsvar.

Dommens præmisser

Retten vurderede i forhold til spørgsmålet om anerkendelse af PTSD efter Erhvervssygdomsfortegnelsen, at

”Retten har lagt vægt på, at det i Rigshospitalets journaltilførsel fra 23. september 1997 er anført, at sagsøger vurderes deprimeret. Der er ikke fremlagt andre journaltilførsler, der dokumenterer, at sagsøger indenfor 6 måneder efter hjemsendelsen har haft symptomer på en posttraumatisk eller anden belastningsreaktion.”

”På den baggrund har sagsøger ikke bevist, at han indenfor 6 måneder efter hjemsendelsen eller i umiddelbar tidsmæssig sammenhæng hermed havde symptomer på en belastningsreaktion,(...)”

Da tidskriteriet ikke var opfyldt, havde veteranen ikke løftet sin bevisbyrde for, at han havde en sygdom (PTSD), der var omfattet af fortegnelsen.

Vores bemærkninger til dommen

Retslægerrådet og dommen lægger ligesom Ankestyrelsen afgørende vægt på de tidligste oplysninger fra veteranen og fra de lægelige akter.

Når veteranen således tidligere har udtalt sig om sin tilstand efter hjemkomst, om symptomer eller fraværet af symptomer, indgår dette med stor vægt i den samlede vurdering. Nye oplysninger, som ikke kan indeholdes i de tidligere oplysninger, vil som udgangspunkt ikke blive tillagt vægt, medmindre disse nye oplysninger kan underbygges af anden dokumentation.

3. Dom afsagt af Retten i Aalborg den 29. marts 2017 - Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Kroatien i 1992 og til Bosnien i 1994.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 28. maj 2015 afvist, at diagnosen PTSD kunne stilles, da tidskriteriet ikke var opfyldt. Vi lagde vægt på, at de psykiske symptomer først opstod i 2002, efter at veteranen havde været involveret i et trafikuheld, hvor han troede, at han skulle dø. Vi vurderede, at de psykiske symptomer var en følge af trafikuheldet. En psykiatrisk speciallæge havde i sagen stillet diagnosen PTSD, mens en anden psykiatrisk speciallæge vurderede, at der ikke var tale om PTSD men uspecificeret belastningsreaktion.

Retslægerrådet vurderede, at belastningerne under udsendelsen kunne medføre en psykisk reaktion. På spørgsmålet om det måtte antages, at veteranen fik en psykisk belastningsreaktion som følge af belastningerne under udsendelsen, svarede rådet, at der ikke var lægelige akter fra tiden efter krigshandlingerne i 1994 og trafikulykken i 2002, og at veteranen selv ved flere lejligheder efterfølgende havde oplyst, at udstationeringen ikke havde givet ham psykiske problemer.

Retslægerådet udtalte blandt andet også, at

“En psykisk belastningsreaktion er defineret ved positiv tilstedeværelse af en række symptomer. Fravær af symptomer kan derfor ikke bruges til at definere sygdommen. Om symptomerne er fraværende på grund af “fortrængning” eller de simpelthen ikke er til stede, kan i princippet ikke besvares.”

Dommens præmisser

Retten vurderede, at der ikke var tale om PTSD men uspecificeret belastningsreaktion, forårsaget af en kombination af de militære oplevelser under udsendelsen senest i 1994 og konsekvenserne af trafikulykken om otte år senere. Da det efter Retslægerådets udtalelse ikke var muligt at angive nogen af disse hændelser som en mere betydende årsag end den anden, var der efter rettens vurdering heller ikke grundlag for at antage, at tilstanden udelukkende eller i overvejende grad skyldes de arbejdsmæssige belastninger. Der var derfor heller ikke grundlag for at forelægge for Erhvervssygdomsudvalget eller anerkende uden for Erhvervssygdomsfortegnelsen.

Vores bemærkninger til dommen

Dommen understøtter vores bevisvurdering i forhold til fraværet af dokumenterede symptomer over for sagens øvrige oplysninger.

Vi er generelt opmærksomme på, at et af symptomerne på PTSD kan være fortrængning af symptomer. Retslægerådet udtalte som fremhævet ovenfor, at det i princippet ikke er muligt at vurdere, om fraværet af symptomer er en del af fortrængningen eller om symptomerne reelt ikke har været der. Det betyder, at når vi foretager en samlet vurdering af oplysningerne i sagen, vil en eventuel tvivl om, hvorvidt der har været symptomer inden for seks måneder betyde, at veteranen ikke har løftet sin bevisbyrde.

Dommen understøtter også vores bevismæssige vurdering af sagen, idet retten var enig i, at diagnosen PTSD ikke var godtgjort. Veteranens efterfølgende forklaring, herunder om ekshustruens efterfølgende iagttagelser, var således ikke nok til at løfte bevisbyrden for, at veteranen havde haft symptomer på PTSD inden for de første seks måneder eller fuldt udviklet PTSD inden for få år, når veteranens egne tidligere oplysninger og de tidsnære lægelige akter ikke understøtter dette.

4. Dom afsagt af Retten i Odense den 12. oktober 2017 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Kosovo i 2000, Irak i 2004 og ved Afrikas Horn i 2007.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 6. marts 2015 afvist at anerkende veteranens PTSD som en erhvervssygdom, da der ikke var tidsmæssig sammenhæng mellem de belastninger, som veteranen havde været udsat for under udstationeringerne i 2002 og 2004, og de psykiske symptomers opståen.

Vi lagde vægt på, at belastningskriteriet var opfyldt i forhold til udsendelserne i 2002 og 2004, men ikke i forhold til udsendelsen i 2007. I forhold til tidskriteriet lagde vi vægt på, at de psykiske symptomer var begyndt umiddelbart efter hjemkomsten i 2007, og at dette fremgik af to speciallægeerklæringer i sagen. Da der var gået ca. tre år efter hjemkomsten i 2004,

inden de psykiske symptomer debuterede, var der ikke sandsynliggjort den nødvendige tidsmæssige sammenhæng, hverken efter arbejdsskadeloven eller efter særloven.

Sagen blev i forbindelse med retssagen ikke forelagt for Retslægerådet.

Dommens præmisser

Retten fandt det ubestridt, at veteranen havde PTSD, og at han første gang opsøgte hjælp i den anledning i 2007.

Retten var enig med Ankestyrelsen i, at udsendelserne i 2002 og 2004 opfyldte belastningskriteriet, og at dette ikke var tilfældet i forhold til udsendelsen i 2007.

Retten var også enig i, at der ikke var symptomer inden for 6 måneder efter de relevante udsendelser.

I forhold til særloven anførte retten følgende:

"Efter loven om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte veteraner og andre statsansatte med sen diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion fremgår det blandt andet af § 2, at en betingelse for at blive tilkendt erstatning er, at der forud for en psykiatrisk speciallægeerklæring udstedt senere end 6 måneder efter belastningens ophør, hvori det erklæres, at den undersøgte person lider af posttraumatisk belastningsreaktion, og at sygdommen er opstået i tilknytning til og som følge af udsendelse som nævnt i § 1, stk. 2. Der skal derfor foreligge symptomer på sygdommen indenfor 6 måneder efter udsendelsen. Det fremgår af svaret på spørgsmål 9 til beskæftigelsesminister Mette Frederiksen den 30. januar 2014, at "hvis det direkte fremgår af den psykiatriske speciallægeerklæring, at de første symptomer på PTSD først er opstået mere end 6 måneder efter udsendelsen, vil betingelserne for anerkendelse efter særloven ikke være opfyldt." I denne sag er sagsøgerens symptomer konstateret i 2007, og det må således anses for godtgjort, at symptomerne ikke er opstået indenfor 6 måneder efter belastningens ophørt."

Henset til den tid der var gået fra udsendelsen i 2004 til symptomdebut i 2007, fandt retten, at der ikke var tilstrækkelig sammenhæng mellem sygdommen og de belastninger, som han havde været udsat for. Retten fandt heller ikke, at der var grundlag for at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget.

Vores bemærkninger til dommen

Dommen er et eksempel på fortolkning af intentionen i arbejdsskadeloven og særloven. Når der ikke har været symptomer inden for seks måneder efter ophør af udsendelsen, kan PTSD ikke anerkendes efter Erhvervssygdomsfortegnelsen (heller ikke som forsinket PTSD) eller efter særloven.

5. Dom afsagt af Retten i Hillerød den 14. november 2017 – Ankestyrelsen blev frifundet – sagen er anket til Østre Landsret

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Kosovo i 2003-04. Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 26. februar 2016 afvist at anerkende PTSD som en erhvervssygdom, da der ikke var tidsmæssig sammenhæng mellem de belastninger, som veteranen havde været udsat for under udstationeringen fra oktober 2003 til marts 2004, og sygdommen.

Vi lagde vægt på, at der ikke var symptomer på PTSD inden for seks måneder efter hjemkomsten. Der var "lettere symptomer en tid efter hjemsendelsen", men derefter var tilstanden god frem til 2010, hvor veteranen havde været udsat for andre og ikke arbejdsrelaterede belastninger.

Sagen blev ikke forelagt Retslægerådet i forbindelse med retssagen.

Dommens præmisser

Retten fandt det ikke tilstrækkeligt godtgjort, at symptomerne på PTSD opstod inden for seks måneder efter hjemkomsten fra Kosovo, eller at sygdommen var fuldt udviklet inden for få år. Veteranens egen forklaring og oplysninger i bl.a. psykiatrisk speciallægeerklæring (om tidlig symptomdebut) kunne ikke føre til et andet resultat.

I forhold til anerkendelse efter særloven fandt retten efter en samlet vurdering af alle sagens oplysninger og med henvisning til det allerede anførte vedrørende den manglende tidsmæssige sammenhæng mellem veteranens udsendelse og dokumentationen for, at han havde psykiske problemer, samt de yderligere belastninger af privat karakter, som han var udsat for i nær tidsmæssig sammenhæng med, at det blev konstateret, at han havde psykiske problemer, ikke, at det var tilstrækkeligt sandsynliggjort, at veteranens PTSD var opstået i tilknytning til og som følge af hans udsendelser herunder til Kosovo. En psykiatrisk speciallægeerklæring af 28. maj 2014 kunne ikke ændre herved.

Retten fandt heller ikke grundlag for at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget, da der var gået mere end fem år fra hjemkomsten til henvendelsen på infirmeri med psykiske problemer. Retten lagde i den forbindelse vægt på, at veteranen havde arbejdet i den mellemliggende periode, og at han havde været udsat for flere belastende forhold af privat karakter. Retten henviste i dommen til beskæftigelsesministerens svar på spørgsmål 9.

Vores bemærkninger til dommen

Sagsøger (veteranen) har anket dommen til Østre Landsret. Retssagen afventer i øjeblikket en udtalelse fra Retslægerådet. Vi har på denne baggrund ikke bemærkninger til sagen på nuværende tidspunkt.

6. Dom afsagt af Retten i Horsens den 10. april 2019 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt tre gange, første gang til Kroatien i 1993. Denne udsendelse var omdrejningspunktet for afgørelsen og retssagen.

Retslægerådet vurderede, at belastningskriteriet var opfyldt i forhold til udsendelsen i 1993, da belastningerne kunne betegnes som exceptionelt truende eller katastrofeagtige, men at den tidsmæssige sammenhæng var mere tvivlsom, ligesom der var beskrevet konkurrerende faktorer, som kan have givet anledning til en psykisk sygdomstilstand.

Retslægerådet vurderede, at veteranens sygdom befandt sig i grænseområdet mellem PTSD og uspecificeret belastningsreaktion, hvor den sidstnævnte diagnose var den mest sandsynlige på grund af den meget lange periode efter udsendelsen, til der opstod symptomer. Hertil fandtes veteranen at have periodisk depression af vekslende sværhedsgrad.

Dommens præmisser

Retten fandt med henvisning til udtalelsen fra Retslægerådet om, at veteranens sygdom befandt sig i grænseområdet mellem PTSD og uspecificeret belastningsreaktion, *"og efter en samlet vurdering af de i øvrigt foreliggende oplysninger, at [veteranen] ikke lider af PTSD."*

Vores bemærkninger til dommen

Dommens begrundelse er kortfattet, men det kan konstateres, at retten har lagt Retslægerådets udtalelse til grund.

7. Dom afsagt af Retten i Herning den 2. maj 2019 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Bosnien i 1996-97.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 5. august 2015 vurderet, at diagnosen PTSD ikke kunne stilles og afvist at anerkende uspecificeret belastningsreaktion som en erhvervssygdom uden for Erhvervssygdomsfortegnelsen.

Sagen havde været forelagt Erhvervssygdomsudvalget, som havde vurderet, at veteranens symptomer svarede til uspecificeret belastningsreaktion, og at der ikke var tidsmæssig sammenhæng mellem belastningerne som udsendt veteran i Bosnien og den psykiske sygdoms opståen. Derudover bemærkede udvalget, at det fremgik af sagens lægelige oplysninger, at der efter hjemsendelse fra Bosnien havde været flere konkurrerende, private belastninger. Udvalget var opmærksomt på, at veteranen og Forsvaret ikke var helt enige om belastningerne, men dette var ikke afgørende, da der ikke var den fornødne tidsmæssige sammenhæng. Derfor var der efter udvalgets opfattelse ikke grundlag for at oplyse sagen yderligere vedrørende belastningerne.

I forhold til diagnosen PTSD vurderede Ankestyrelsen, at hverken belastnings- eller tidskriteriet var opfyldt. Vi lagde afgørende vægt på, at der ikke var lægelig dokumentation for psykiske symptomer før 2002, og at der derfor ikke var den fornødne tidsmæssige sammenhæng. Vi begrundede ikke vurderingen af belastningskriteriet yderligere og angav, at vi var enige i Erhvervssygdomsudvalgets vurdering.

Retslægerådet vurderede, at hvis veteranens oplysninger om hændelserne blev lagt til grund, ville de være tilstrækkelige til at medføre en psykisk reaktion. Det er også muligt, at de beskrevne hændelser kan have medvirket til de senere opståede symptomer.

Retslægerådet fandt det uklart, hvornår de psykiske symptomer begyndte, idet der først i 2004 var beskrevet tegn på en egentlig og ifølge rådet betydelig psykisk sygdom. Der var derfor gået seks til syv år fra hjemkomst til dette tidspunkt. Retslægerådet fremhævede også forudbestående og efterfølgende konkurrerende forhold, som kunne have betydning for udviklingen af en psykisk sygdom.

Rådet vurderede ud fra et samlet skøn, at tilstanden befandt sig i et grænseområde mellem uspecificeret belastningsreaktion og PTSD, bl.a. begrundet i det uklare tidsperspektiv og de konkurrerende faktorer.

Dommens præmisser

Dommens præmisser er korte og henviser til *"Af de af Ankestyrelsens anførte grunde, der findes yderligere bestyrket af de af Retslægerådets afgivne udtalelser af 20. februar og 24.*

august 2018 samt speciallæge [fra Ankestyrelsen] udtalelse af 27. juli 2016, der er vedstået under hovedforhandlingen, tages Ankestyrelsens frifindelsespåstand til følge (...)”

Vores bemærkninger til dommen

I forhold til vurderingen af tidskriteriet understøtter dommen vores vægtning af beviserne i sagen, herunder vægtningen af de lægelige oplysninger overfor vidneerklæringer fra hustruen og vennen.

Vores vurdering af belastningskriteriet fremgår ikke tilstrækkeligt klart i afgørelsen af 26. maj 2015. Vi burde således have taget tydeligt stilling i afgørelsen til, hvilke belastninger vi lagde til grund.

8. Dom afsagt af Retten i Nykøbing Falster den 4. september 2019 – Ankestyrelsen blev frifundet

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt i alt fem gange i perioden 1993-2003.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 22. oktober 2014 vurderet, at diagnosen PTSD ikke kunne stilles og afvist at anerkende uspecificeret belastningsreaktion som en erhvervssygdom uden for Erhvervssygdomsfortegnelsen.

Vi lagde vægt på, at belastningskriteriet ikke var opfyldt, herunder særligt at veteranen selv over for en overlæge i 2011 havde oplyst, at han ikke havde følt sig særlig traumatiseret af belastningerne i forbindelse med udsendelserne.

Vi lagde også vægt på, at tidskriteriet ikke var opfyldt. Der var ikke fuldt ud dokumentation for symptomer svarende til PTSD, og der var ikke sikker dokumentation for psykiske gener i tidsmæssig sammenhæng med udsendelserne. Vores lægekonsulent forklarede over for retten, at veteranen ikke led af gentagne flashbacks eller mareridt, og at der tidligst i 2009 var dokumenteret psykisk sygdom i egen læges journal.

Retslægerådet vurderede, at belastningerne under udsendelsen ikke havde været exceptionelt truende eller katastrofeagtige. Rådet svarede nej til spørgsmålet om, hvorvidt de var enige i diagnosen PTSD og anførte i et andet svar, at belastningerne under udsendelserne kunne medføre en belastningsreaktion.

Da rådet blev spurgt, om der var lægelig dokumentation for en tidsmæssig sammenhæng mellem de belastninger, som veteranen havde været udsat for under sine udsendelser, og den efterfølgende udvikling af psykiske symptomer, svarede rådet følgende:

“Der er i sagsøgers tilfælde gået cirka 6 år fra hjemkomst fra sidste udsendelse til sagsøger konsulterer egen læge med psykiske problemer. Latenstid i det nævnte omfang er lægefagligt velkendt.”

Dommens præmisser

Retten lagde blandt andet til grund, at veteranen ikke havde flashbacks eller mareridt, at veteranen gennem mange år forud for udsendelserne og mellem udsendelserne havde haft et stort misbrug af centralstimulerende stoffer, ligesom han havde haft perioder med stort alkoholmisbrug. På den baggrund fandt retten det ikke godtgjort, at veteranen havde symptomer på PTSD i januar 2000. Den første henvendelse på grund af psykiske problemer var først i 2009. Retten fandt heller ikke, at belastningskriteriet var opfyldt.

Retten vurderede på den baggrund, at det ikke var godtgjort, at veteranen havde PTSD.

Vores bemærkninger til dommen

Dommen er et eksempel på, at domstolene ligesom Ankestyrelsen tilsidesætter vurderingerne i de psykiatriske speciallægeerklæringer, når der er juridisk eller lægefagligt belæg herfor.

Vi er opmærksomme på, at Retslægerådet oplyser, at latenstid i det nævnte omfang (seks år) lægefagligt er velkendt i forhold til at udvikle psykiske symptomer. Vurderingen fra rådet førte ikke til, at retten fandt grundlag for, at sagen skulle forelægges for Erhvervs sygdomsudvalget.

Allerede fordi Retslægerådet forinden havde vurderet, at rådet ikke var enig i diagnosen PTSD, var deres vurdering af latenstiden kun relevant i forhold til vurderingen af forelæggelse for Erhvervs sygdomsudvalget med henblik på anerkendelse uden for fortegnelsen.

9. Dom afsagt af Retten i Kolding den 30. september 2019 – Ankestyrelsen blev frifundet efter arbejdsskadeloven og dømt efter særloven

Dommen drejer sig om en veteran, der var udsendt til Kosovo i 1999 og til Afghanistan i 2004-2005.

Ankestyrelsen havde ved afgørelse af 14. marts 2016 afvist at anerkende PTSD som erhvervs sygdom med henvisning til, at tidskriteriet i forhold til de arbejdsrelaterede belastninger under udsendelsen i 2004-2005 og udviklingen af PTSD ikke var opfyldt. Der var tidligst dokumentation for fuldt udviklet PTSD i 2009.

Både i forhold til vurderingen efter arbejdsskadeloven og efter særloven lagde vi vægt på, at det fremgik af en lægeattest fra 2014, at veteranen på daværende tidspunkt havde haft symptomer på PTSD gennem mere end fire år, og at veteranen selv havde oplyst i 2013, at han første gang oplevede symptomer, da han blev langtidssygemeldt, hvilket var i 2008-2009. Endeligt havde vi lagt vægt på, at det i speciallægeerklæring fra 2015 var beskrevet, at han ikke havde det særligt godt i den første tid efter hjemsendelsen, men at det først var i forbindelse med gener fra mave/tarm i 2008-2009, at han begyndte at få flash backs og angstanfald.

I forhold til særloven anførte vi i afgørelsen, at det efter særloven er en forudsætning, at der er symptomer på egentlig psykisk sygdom inden for seks måneder, og at vi vurderede, at der ikke var dokumentation for, at veteranen havde udviklet symptomer på en egentlig psykisk sygdom før langt senere.

Retslægerådet vurderede, at der i det lægelige materiale var beskrevet karakteristiske symptomer på PTSD, og at belastningerne var af en karakter, som vil kunne give anledning til udvikling af PTSD.

I forhold til tidskriteriet henviste rådet til, at

“Der er beskrevet søvnproblemer umiddelbart efter hjemkomst, mens øvrige symptomers debuttidspunkt ikke er præciseret. Det fulde syndrom er således, muligvis, opstået med ret betydelig latenstid. Der er ikke beskrevet psykiske vanskeligheder forud for missionen i Afghanistan. Det væsentligste tvivlsspørgsmål er således latentsiden. Hertil kommer, at der først er lægelig dokumentation adskillige år efter hjemkomst. Det fremgår af akterne, at sagsøger modtog krisehjælp efter hjemkomst i 2005, og at han måtte opgive forløb på

sergentskole i 2005 på grund af psykisk belastning. Begge dele er ikke nærmere beskrevet, men peger på psykiske problemer umiddelbart efter hjemkomst fra Afghanistan. Retslægerådet finder det sandsynligt, at sagsøger lider af PTSD."

Til et senere spørgsmål om kriterierne for PTSD anførte Retslægerådet:

"Som anført i besvarelsen af spørgsmål 1, kan der herske tvivl om, hvornår symptomerne er debuteret. Udover dette punkt findes kriterierne for PTSD opfyldt."

I sagen var der også oplysninger om andre mulige medvirkende faktorer. Retslægerådet udtalte i den forbindelse, at andre faktorer kunne have medvirket til henholdsvis at sænke tærsklen for senere reaktioner og bidrage til den samlede belastning. Det var ikke muligt for rådet præcist at kvantificere de enkelte faktorer bidrag til det samlede tilstandsbillede, udover at de militære belastninger vurderes at være de sværeste.

Veteranens hustru afgav vidneforklaring i retten og forklarede blandt andet, at veteranen inden udsendelsen var helt normal, aktiv og social. Hustruen forklarede videre, at hun allerede en uge efter hans hjemkomst lagde mærke til, at han vågnede med mareridt og lå badet i sved. Han blev også mere og mere irriteret og blev indadvendt.

Dommens præmisser

Retten lægger det ubestridt til grund, at veteranen har PTSD, og at der ikke er grundlag for at antage, at veteranen havde psykiske lidelser før sin udsendelse til Afghanistan.

Retten kan, "af de grunde, som Styrelsen har anført, tiltræde, at sagen ikke kan henføres under arbejdsskadeforsikringslovens § 7, stk. 1, nr. 1, og nr. 2."

Herefter henviser retten til hustruens forklaring om symptomer allerede en uge efter hjemkomsten suppleret af beskrivelser i speciallægeerklæring fra 2015 om udviklingen af symptomer efter hjemsendelsen og til, hvordan veteranen ikke kunne fungere på samme høje niveau som følge af udsendelsen, men først for alvor kollapsede, da han efter sygemelding som følge af en konkurrerende sygdom ikke formåede at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Endeligt henviser retten til udtalelsen fra Retslægerådet.

"Retten finder på baggrund af de lægelige akter, navnlig Retslægerådets udtalelse, at [veteranen] har dokumenteret, at de oplevelser, som han var udsat for under udsendelsen som veteran i Afghanistan, er tilstrækkelige til at medføre PTSD, og at det på baggrund af det lægelige materiale fra Region Syddanmark, speciallæge [ ] erklæring og forklaring, læge [praktiserende læges] konklusion om, at [veteranen] havde haft symptomer på PTSD i mere end 4 år - altså i de 4 år, hvor han havde været [veteranens] læge, men også forud herfor - samt [hustruens] forklaring og den omstændighed, at [veteranen] allerede 1 år efter hjemsendelsen fra Afghanistan måtte opgive uddannelsen til sergent, at det er ubetænkeligt at lægge til grund, at symptomerne på, at [veteranen] led af PTSD, har været til stede lige siden [veteranens] hjemkomst i begyndelsen af 2005, men at [veteranen] har fortrængt generne og har forsøgt at holde sammen på sig selv og har forsøgt at arbejde generne væk, indtil det en dag ikke længere var muligt, samt at lidelsen for alvor brød ud, da han blev ramt af mave-tarmlidelsen i 2008 - mellem 3 og 4 år efter sin hjemkomst fra Afghanistan."

(...)

“Selvom [veteranen] først rettede henvendelse til sin læge og senere det offentlige behandler-system flere år efter sin hjemkomst, finder retten på denne baggrund, at [veteranen] har godtgjort, at hans PTSD udelukkende er forårsaget af hans udsendelse til Afghanistan, og at forholdet er omfattet af særloven, selvom sygdommen først er diagnosticeret senere end 2 år efter hans hjemkomst.”

Vores bemærkninger til dommen

Retten er enig i vores vurdering efter arbejdsskadeloven og dermed også enig i, at det i forhold til bevisvurderingen er afgørende, at der ikke er lægelig dokumentation for symptomer på PTSD inden for seks måneder efter hjemsendelse.

Herefter foretager retten en samlet bevismæssig vurdering af de tidsnære lægelige akter, de efterfølgende lægelige akter og sammenholder dem med vidneerklæringerne fra hustruen og den praktiserende læge og oplysningerne om, hvad der objektivt skete i tiden efter hjemsendelsen.

Vi forstår rettens vurdering således, at retten fandt, at de efterfølgende lægelige oplysninger, som ikke var i overensstemmelse med de tidligste oplysninger, i tilstrækkelig grad blev understøttet af vidneerklæringerne og sagens øvrige oplysninger. Der var derfor grundlag for at lægge vægt på disse oplysninger frem for de tidligste oplysninger, som vi havde gjort i afgørelsen.

Ankestyrelsen har ikke anket retssagen, da vi vurderer, at rettens konkrete bevisvurdering er understøttet af oplysningerne i sagen, og at grundlaget for at fravige de tidligste oplysninger var tilstrækkeligt til stede. Vi henviser i den forbindelse til principmeddelelse 23-19 (bilag E).